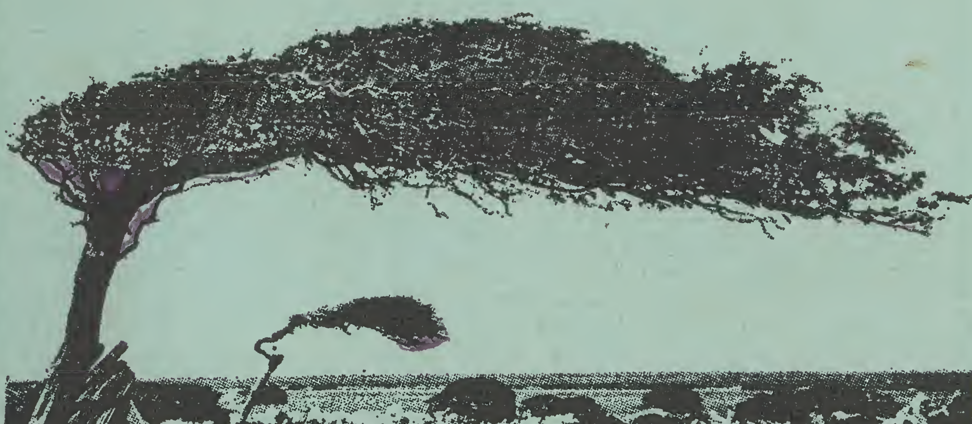
WATAPANA

LITERAIR TIJDSCHRIFT VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

„WATAPANA"
verschijnt driemaal per jaar.

REDAKTIE
Mevr. G. Pestana
H. Habibe
A. Daal
R. Todd Dandaré

SEKRETARIAAT
H. Habibe,
Einsteinstraat 73
Nijmegen, Holland

ABONNEMENT
Per jaargang *f* 7,— (Ned.)
Voor de Antillen N.A. *f* 4,—
Girorekening 1634245 (t.n.v. H. Habibe)
Men kan zich uitsluitend abonneren voor de gehele jaargang.

Let op! adres is veranderd.

WATAPANA

lid 1.

D. Winklaar.
Izaak Wagemakerstr. 75
San Nicolas. Aruba. N.A.

lids.

A.J. Cicilia-Jacobino
P.C. Hooftstr 12
San Nicolas Aruba

lid 2.

E. Yanga - Martis
Matrixstr. 3
San Nicolas. Aruba. N.A.

lid 3

D. Laclé - Herrera
G. Madurostr. 24.
O'stad
Aruba.

lid 4

5 J. Flanders de Freitas
Cherokesenstraat 14.
San Nicolaas - Aruba.

jaargang 1 nummer 4 juli 1969

LITERAIR TIJDSCHRIFT VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

MEDEDELING VAN DE REDAKTIE

In verband met het feit, dat het eerste nummer van „Watapana" (juli '68) een gratis nummer ter kennismaking was, waarvan er helaas geen exemplaren meer verkrijgbaar zijn, hebben wij besloten aan de eerste jaargang een vierde nummer toe te voegen. Mocht er echter nog voldoende belangstelling voor 't eerste nummer bestaan, dan zouden wij alsnog over kunnen gaan tot het herdrukken daarvan. Daarvoor gelieve men het ingesloten strookje in te vullen en aan het sekretariaat op te sturen.
Tevens verzoeken wij onze lezers hun abonnement voor de tweede jaargang reeds in september 1969 te voldoen, opdat wij de grootte van de oplage voor het komende jaar kunnen bepalen.

De uitgave van „Watapana" beoogt (wij hebben het reeds in een vorig nummer meegedeeld), een ieder, die zich *op kultureel gebied* wil uiten over de Nederlandse Antillen, hiertoe in de gelegenheid te stellen. Het ligt dan ook in de bedoeling om auteurs, die zich van een andere taal bedienen dan het Papiamento (bv. Nederlands of Spaans), hierdoor een forum te verschaffen.

Van deze gelegenheid willen wij tevens gebruik maken om een woord van waardering te richten aan allen, die hun steentje hebben bijgedragen aan het tot stand komen van het standaardwerk „Encyclopedie van de Nederlandse Antillen".
Het is alleen een grotie omissie, dat de naam van Antoine Maduro, één van onze bekende taal-experts, daarin niet vermeld wordt.
Hieraan konden wij niet stilzwijgend voorbijgaan.

Redaktie Watapana

Nijmegen/Aruba, juli 1969

ZES EILANDEN *EEN* NATIE

Van de ongeveer vijftig bewoonde eilanden in het Kraal, zoals oudtijds de Caraibische Zee werd genoemd, vormen er zes tezamen de Nederlandse Antillen, een van de drie autonome landen waaruit het Koninkrijk der Nederlanden is samengesteld. Met genoegen voldoe ik aan het verzoek van de heer H. Habibe, hoofdredacteur van Watapana, iets te schrijven voor dit frisse blad over de wording van onze ene Antilliaanse natie. In de loop van vier eeuwen toch is dit land, de Nederlandse Antillen zoals althans momenteel de officiële naam luidt, gegroeid uit twee groepen van eilanden, die een kleine duizend kilometer uiteen liggen. Zelf vormen deze groepen ook niet in alle opzichten een eenheid, de bewoner van elk der eilanden heeft een volkomen eigen identiteit.

Onze zes eilanden vormen politiek één land; zij zijn op weg ook een natie te worden. Zulk een proces, waarbij naar volksaard uiteenlopende kleinere gebieden, samengevoegd in één bestuursverband, tezamen een natie gaan vormen, zien wij ook elders. De Verenigde Staten zijn hier een even sprekend voorbeeld van als Nederland. In deze landen blijven de mensen, die uit een der samenstellende delen komen, zichzelf allereerst als bewoner van dat bepaalde gewest beschouwen. Zij vertonen ook die eigenaardigheden en karaktertrekken, die hen tot bewoners van dat gewest stempelen. Californiërs en mensen uit Texas of uit Nieuw-York onderscheiden zich duidelijk van elkaar, juist zoals Friezen, Drentenaren, Limburgers en Hollanders van elkaar verschillen. Ditzelfde geldt ook voor de aard van de Arubaan, de Bonaireaan, de Curaçaoënaar en de bewoner van elk der drie Bovenwindse eilanden ten opzichte van elkaar. Statianen en Sabanen, om een voorbeeld te nemen, vertonen elk die speciale trekken, welke hen tot Statianen en Sabanen maken.

Zijn nu in Nederland, in de Verenigde Staten of in de Nederlandse Antillen deze verschillen in volksaard even gemarkeerd, doordat in de eerst genoemde landen het samengroeiingsproces zoveel langer kon doorwerken, is het bewustzijn van, ondanks die verschillen, toch één natie te vormen er dieper geworteld dan op het ogenblik nog in ons land, in de Antillen dus, het geval is. Het samengroeiingsproces in ons land is van recente datum en een factor, die deze samengroei enigszins belemmert is het feit, dat ons land geen aaneengesloten gebied vormt.

Een eigenaardige bijzonderheid van de Nederlandse Antillen, maar geenszins uniek in de wereld, is de veeltaligheid: naast de officiële Nederlandse taal zijn er twee landstalen, het Engels voor de Bovenwindse eilanden en het Papiament voor de Benedenwindse. Historisch is dit zo gegroeid en ons land staat met zijn veeltaligheid niet alleen. Zwitserland, België, India — hier zijn, meen ik, zelfs 14 officiële talen — zijn voorbeelden. Het is een boeiende karakteristiek van de Antillen, iets waar Colá Debrot in zijn geschrift over de polylingualiteit zo pakkend over geschreven heeft.

Uit nagenoeg alle windstreken hebben zich in de loop der eeuwen mensen op de eilanden van de Nederlandse Antillen gevestigd. Op de Bovenwindse eilanden waren het in de begintijd vooral Zeeuwen, Vlamingen en Walen — „Nederland" vormde

toen evenmin al een natie —, op Curaçao voornamelijk Hollanders, Westfriezen en ook Zeeuwen. Er ontstond op onze eilanden een cosmopolitische bevolking, toen mensen uit Frankrijk, Zwitserland, Duitsland en Scandinavië naar de Antillen kwamen, joden zowel van de sefardische als later van de asjkenazische ritus en tenslotte mensen uit Afrika, waarvan tenslotte de meerderheid van ons volk afstamt. Vele bewoners van andere Kraal-eilanden, die toen er op Aruba en Curaçao behoefte ontstond aan arbeidskrachten en die zich hier vestigden, trouwden met Antilliaanse meisjes en werden zo de stamouders van Antilliaanse families met Engelse of Franse namen. Aangetrokken door de handel immigreerden hier mensen uit de Levant, uit India, Pakistan en zelfs uit China en de laatste tijd zelfs enigen uit Japan op Sint Maarten.
Feitelijk werd de politieke eenheid van de zes eilanden pas in 1845 geschapen, al is deze eenheid lange tijd illusoir gebleven als gevolg van de grote afstand en de gebrekkige verkeersmiddelen tussen de eilanden.
De dekolonisatie en de politieke bewustwording hebben ertoe geleid, dat men beseft elkaar nodig te hebben, wil men wat bereiken. Inter-insulaire partij-allianties zullen er op den duur ongetwijfeld toe meewerken, dat de afstammelingen van mensen uit, zoals gezegd, alle windstreken, gekleurden en blanken, zich één volk, één natie weten, gekenmerkt door een eigen nationale identiteit, het volk van de Nederlandse Antillen.
Met een visionair oog op deze toekomst hebben de ontwerpers van het landswapen in 1964 daarom als sprekend devies gekozen: Libertate Unanimus, één van zin in vrijheid.

J. Hartog

TAAL EN KULTUUR VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN (II)

In het vorige nummer van „Watapana" hebben wij het gehad over het tweetalige karakter van de Antilliaanse gemeenschap.

Wij hebben toen gezien, dat de Antilliaan zowel het Papiamento als het Nederlands spreekt en er als gevolg hiervan sprake is van een „dubbel-kultuur" in de Nederlandse Antillen.

Dit maal willen wij trachten de inventaris op te maken van de eigen Antilliaanse kultuur. Wij beperken ons daarbij echter tot de literatuur, niet omdat er geen andere vormen van kunstuitingen zijn, maar om de eenvoudige reden, dat de literatuur nu eenmaal de meest ontwikkelde vorm van kunst in de Antillen is.

Toen J. S. Corsen aan het begin van deze eeuw zijn eerste gedicht in het Papiamento schreef, was het nog zo, dat het Papiamento niet als taal beschouwd werd. Omstreeks 1947 echter kreeg deze taal meer betekenis en dit heeft o.a. de opvoering van toneelstukken in het Papiamento bevorderd. Het bekende stuk „L'avare" en „Le Médecin malgré lui" van Molière werden door May Henriquez in die taal vertaald als „Shon Pichiri" respectievelijk „Ami dòkter, lubidá". Later volgde de vertaling van „Pygmalion" van Bernard Shaw.

Het Middeleeuwse stuk „Marieke van Nimwegen" werd door Raúl Römer vertaald als „Mari di Malpaís". Jules de Palm heeft in 1955 van hetzelfde stuk een bewerking gemaakt, speciaal voor Aruba en wel met de titel „Mari di Mahuma". In oktober van datzelfde jaar volgde het stuk „Juancho Picaflor" van René de Rooy. Hoewel Cola Debrot over dit werk opmerkt, dat het beschouwd kan worden als een aanpassing van het Franse toneelstuk „Cyrano de Bergerac", geloof ik, dat we het beter kunnen zien als een combinatie van laatst genoemde en de „Don Juan Tenorio" van de Spaanse romanticus José Zorrilla.

In de meeste gevallen kwam de opvoering van deze toneelstukken tot stand met medewerking van de Stichting Cultureel Centrum Curaçao. Nog begin vorig jaar werd van Shakespeare het stuk „A midsummernight's dream" in het Papiamento opgevoerd met medewerking van de Sticusa, de Stichting Culturele Samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen te Amsterdam. Het stuk werd vertaald door Jules de Palm; régisseur was Henk van Ulsen.

Ook het werk van de Spaanse toneelschrijver Federico García Lorca schijnt de laatste tijd erg in trek te zijn.

Het blijft echter niet bij vertalingen. Van de hand van Hubert Booi, een Bonaireaan, die op Aruba woonachtig is, is de originele passiespel „Golgotha". Willem Kroon, Manuel Fraai, Pater Poiesz e.a. hadden eerder al kerstspelen en farsen in het Papiamento geschreven.

De krant, die in de 19de eeuw het meest bijdroeg tot een kulturele ontwikkeling, was de in het Papiamento verschijnende „Civilizadó", waarin echter ook gedichten en artikelen in het Spaans werden opgenomen. „Gydelcra", een geheel in het Papiamento gesteld tijdschrift, verscheen voor het eerst in 1944 en is van belang geweest

voor de „bewustwording" van de Papiamentse zaak.
Het literaire tijdschrift „Simadán", dat in 1950 opgericht werd door Nicolás Piña, Pierre Lauffer, Rafael Martínez en Andrés Grimar (pseudoniem van de eerder genoemde René de Rooy) was ook zeer karakteristiek voor de Antilliaanse kultuur. In dit tijdschrift werden nl. uitsluitend bijdragen in het Papiamento opgenomen, althans aanvankelijk, want later verschenen er ook Nederlandse en Spaanse teksten. Men was waarschijnlijk gedwongen de taal-preferentie, met name voor het Papiamento, op te geven.
Immers, we hebben gezien, dat de Antilliaanse gemeenschap, wat taalgebruik aangaat, een zeer flexibel karakter heeft.
Ondanks het feit, dat dit literaire tijdschrift een kort bestaan had, (er zijn slechts enkele nummers verschenen), heeft het toch een grote invloed gehad op de bloei van de literatuur in de landstaal.
Toen er in 1954 door het Cultureel Centrum Curacao een literatuurprijsvraag werd uitgeschreven, waren er 62 inzendingen, waarvan méér dan de helft in het Papiamento gesteld was. De rest was in het Nederlands, Spaans of Engels.
Naast Joseph Corsen, de pionier van het gedicht in de landstaal, zijn het vooral de dichters Pierre Lauffer, Elis Juliana en Luis Daal, die de Antilliaanse literatuur verrijkt hebben.
Een opvallende trek van het poëtisch oeuvre van Lauffer is, dat het veel romantische elementen vertoont. Thema's als de eenzaamheid, ontgoocheling, het ontvluchten van de werkelijkheid, heimwee naar het verleden, zijn bij hem geen zeldzaamheid.
De gedichten van Elis Juliana zijn opgewekter. Zijn composities, waarbij hij o.a. bepaalde figuren uit de Antilliaanse gemeenschap treffend weet te schetsen, zijn vooral bekend om hun humor. Wij denken bijvoorbeeld aan Palu Wico, de Curaçaoënaar, die uit Cuba terugkeert en opschept over het betere leven op dat eiland. De humor zit hier vooral in het taalgebruik. De grappige manier, waarop een Cubaan of Venezolaan Papiamento spreekt, wordt treffend weergegeven en nog sterker geaccentueerd door het feit, dat de dichter de woorden heeft gelegd in de mond van een landskind, een volkstype, dat wij zouden kunnen vergelijken met Jerolimo, de hoofdfiguur uit „De Spaanse Brabander". Heel vaak echter onderkent men onder die laag humor een milde ironie. De gedichten van Luis Daal zijn, in tegenstelling tot die van Lauffer en Juliana, vaak vertikaal gericht: ze doen ons soms denken aan de mystieke gedichten van Guido Gezelle.
Uiteraard zijn er, behalve de hierboven genoemden, andere dichters en schrijvers, die in de landstaal schrijven, maar het werk, dat ze gepubliceerd hebben, is relatief zo klein, dat we ons moeilijk een concreet beeld daarvan kunnen vormen. Dichters zoals Nicolás Piña, Hubert Booi en Ornelio Martina, die nooit tot bundelen zijn gekomen.
Van de laatste echter is een bundel korte verhalen bekend („Ban ban pasa un ron-

du"), die in 1954 de prijs voor verhalen gewonnen heeft. In datzelfde jaar won ook Guillermo Rosario de literaire prijs met zijn novelle „Dos Bida" (Twee Levens). Luis Daal behaalde in datzelfde concours de eerste prijs voor korte verhalen in het Spaans met zijn bundel „Cada vida es un mundo" (Ieder leven is een wereld).

De verteltrant van Guillermo Rosario is boeiend, al is zijn stijl niet altijd even verzorgd als die van bv. Pierre Lauffer. Maar erkend moet worden, dat hij erin geslaagd is te komen tot het schrijven van een langer verhaal met een probleemstelling, intrige en ontknoping, iets wat nog weinige Antilliaanse literatoren gepresteerd hebben, althans in de landstaal.

Tot de dichters van de jongere generatie behoren o.a. Frank Martinus en Federico Oduber. De eerste is raciaal ingesteld, de tweede is meer sociaal georiënteerd.

In de poëzie van Oduber treedt er een nieuw element naar voren.

Was de ironie van bijvoorbeeld Elis Juliana, waarbij hij de negatieve aspecten van de Antilliaanse gemeenschap schetste, overgoten van een laagje humor, de ironie van Oduber is helemaal niet gecamoufleerd. Integendeel, zijn poëzie is naakt en zijn verbittering treedt duidelijk naar voren. Zijn taal is nl. onomwonden, zonder omhaal, direkter.

Sinds 1960, het jaar waarin het laatste nummer van „Simadán" verscheen, is er, voor zover ons bekend, geen literair tijdschrift meer opgericht, althans niet een bij uitstek Antilliaans tijdschrift.

De ontstane hiaat bleef sindsdien opgevuld worden door de „Antilliaanse Cahiers". Maar de stimulerende kracht voor de jongere generatie, die op zoek is naar de eigen identiteit, was bij dit tijdschrift ver te zoeken.

Veel nuttiger lijkt ons een blad, waarin behalve gedichten en verhalen ook literaire essays en kritieken opgenomen worden, waardoor er meer waardering zou kunnen ontstaan voor de eigen literatuur. Een blad, dat, naast het oogsten van de literaire vruchten, zich ten doel stelt deze oogst ook zoveel mogelijk begrijpelijk en acceptabel te maken.

Daarbij dient men zeker rekening te houden met het sterk hybridisch karakter van de literatuur in de Antillen, een meng-literatuur.

Niet uitgesloten is de mogelijkheid, dat men zich straks geconfronteerd ziet met een literatuur voornamelijk in de landstaal.

H. Habibe

Brieven van een curaçaose blinde en andere gedichten van Oda Blinder

Vorig jaar verscheen bij de uitgeverij Winants te Heerlen de gedichtenbundel „brieven van een Curaçaose blinde en andere gedichten van Oda Blinder." Blinder, Oda — staat in de Encyclopedie van de Nederlandse Antillen — pseudoniem van Yolanda Corsen (Curaçao 18 nov. 1918) behoort tot de belangrijkste exponenten van de generatie die in het tijdschrift „de Stoep" heeft gepubliceerd.

Voorwoord

In het voorwoord vertelt Charles Eyck over zijn ontmoeting met de schrijfster, het lezen van de bundel en de vraag om deze te versieren. Hij spreekt de wens uit dat de initiatiefnemers met dit bundeltje „de deur van Oda Blinders geheime schatkamer voor iedereen hebben ontsloten.
Oda Blinder schrijft in háár voorwoord over „mijn verzen" die ze in haar „verlorenzijn" heeft gebaard.

De brieven

In deze vier brieven schrijft de Curaçaose blinde over het samenzijn met hem aan wie ze de brieven schrijft, haar geliefde. Ze belooft hem een leegte te baren die niet te vullen is om zo te wachten tot de jaren gaan spreken, ze zegt hem dat ze te klein is om hem te begrijpen, dat ze in hem begraven wil worden om in zijn dromenrijk, zijn werkelijkheid te komen. De blinde geeft haar geliefde wat hij onder beloften neemt („koopt" zegt ze), hij is weg.
Nog eenmaal zegt ze, zal zij hem ontmoeten: een glorieuze come-back van haar als heerseres over zijn leven en dood, zijn zonden en verlangens.

Schilderijententoonstelling

De schilderijen van Chris Engels — de schilder C. J. H. Engels — doen Oda Blinder spreken; ze „paart de mens aan het dier", aan het paard zoals ook Luc. Tournier in zijn „ex libris", want in deze korte gedichten spreekt ze over „uw..." en over „mijn..." of „ons..."

lastdier

diep verzonken
in een nis,
dreigt uw onmacht
zich te wreken;
mijn verhitte zinnen
wegen somberder
dan uw gemis.

Aan een dierbare

Frank Martinus Arion schreef eens: „de geliefde — de onvindbare geliefde wel te verstaan — is het hoofdthema van haar (Oda Blinders) gedichten" en „zij dicht om haar geliefde te vergeten of om deze geliefde heel dichtbij te brengen."

Ook in het verhaal „aan een dierbare" vinden we deze geliefde; deze wisseling van vergeten en zich herinneren...

„laat me, liefste,
als het kan
je wrede passie
toebehoren" als ze gelukkig samen zijn en „dicht bij je... wijkt de koude eenzaamheid" maar dan:

„deze miniatuurwereld
vóór de drempel van je
gesloten deur..." waarna

„zelfs het zwak geritsel
van een duisternis
is mij te hard
voor dit gekoer" als een droom is, bang voor
het ontwaken door dat zwak geritsel.

„ik zie je nog" zegt ze „... want stenen zijn te hard voor dit ontwaken"; het blijft stil...

„de avond
rondt zich om dit zwijgen,
maar pijnbomen fluisteren
met elkaar...
hun eeuwig leed
omsluiert
ons vibrerend hijgen" .... de geliefde is weg... dan ontwaakt Oda Blinder
uit haar droom (door een zwak geritsel?)
ze schaamt zich.

„ik put niet
voor de tweede keer
het paars verweer
uit je blindgestaarde ogen;" alleen het uitroepteken ontbreekt hier
nog.

Als de geliefde terugkomt vindt hij de angst voor een jong verleden

„uit angst heb ik de drang gebroken,
de scherven blinken je nog op de mond.
we zitten in elkaar gedoken
met een terracotta-leed als achtergrond."

Dan is het stil, is er verzet tegen elk verlangen, zijn er bonte pijnen en

„ontkleed mijn leed
de naaktheid er van zal blozen
onder de schaamteloze
greep van uw blik."

Na het verhaal aan een dierbare volgt *„een handvol leegten"*. Voor Luc. Tournier - de schrijver C. J. H. Engels - in de drie gedichten omschrijft Oda Blinder de handvol leegten die ze enkele gedichten terug in trotse wanhoop als trofee meenam.

Ze heeft zichzelf ontnuchterd, haar fantasie is „een gesloten etui".

Eiland

Zou er sprake kunnen zijn van enig verband tussen de volgende gedichten?

Oda Blinder leeft en schrijft op een eiland; als zij de wereld om zich heen ziet, ziet ze ook zichzelf, het verleden. In de verzen van de tweede helft van de bundel klinkt wroeging, weemoed en de stem van het einde."

„toen zijn donkere stem
mij om onschuld vroeg
sloeg de nachtwind
verkoolde blindheid
op mijn schuld"

„de laatste kus... oud worden... paljas van mijn kuren... te somber voor deze klucht... uw vleugels waarin de doodmars dreunt... een getande cactusplant... droogt... oud gebed... zwarte vlinder..."

Twee gedichten passen niet in dit patroon van wroeging, weemoed en dood;

„moederschap

schuchter,
bijna bang,
ontkiemt het zaad.
weelden,
door een overdaad
van stormen
uitgestort
in de aarde
die een belofte wordt."

„voorspelling

als straks de duistere nacht uitspant
en opgezweept de maan
een schuilplaats zoekt,
zal ik, geblinddoekt
door een donkere macht,
mijn liefde vinden;
de dolgeworden eenzaamheid,
gebeten door vergetelheid
gaan wij in een
behekste kus
verslinden."

Twee lichtpunten die echter direkt weer in de kiem worden gesmoord met woorden als „snoeien zij vóór het open graf de takken der begeerten af" en

„ik staar de lege wegen in
het heeft geen zin
nog langer hier te staan
vals giert de waan."

Tenslotte wijdt Oda Blinder een gedicht aan een „au revoir, charles" waarna het einde een einde is

„dreunend valt de stilte
van mijn laatste wiekenslag;
een espenblad, dit trillen
in gods klamme hand. . ."

C. de Haseth

SYMBIOSE

De huishoudster was bang. Zoals haar meneer nu weer zat te staren... Hoeveel keren niet had ze daar bij de deur van de keuken gezeten, haar blikken strak gericht op de gebogen gestalte voor het aquarium. Het stokje zoethout schoof traag over haar rauwe onderlip naar de andere hoek van haar mond. Zwarte kunst... het kòn niet anders. Zij boog voorover om het aquarium beter in het oog te krijgen. Een grijs krulletje gleed langs haar zwartglimmende slaap. Een druppel zweet maakte zich los uit het haar en begon traag en dan weer vliegensvlug met de groeven in het gezicht mee zijn weg naar beneden af te leggen. De vrouw had nu alleen maar aandacht voor de anemoon, die traag waaierde met weekroze tentakels. En daar zag ze het kopje naar voren steken uit de anemoon. Dat was het koraalvisje, dat bij het geringste teken van gevaar in de anemoon schoot en dan met trillende vinnen, de staart gekromd, tussen de tentakels door loerde. Het was die man vast te doen om het koraalvisje met zijn bruine en krijtwitte kleurenbanen. Voor de andere vissen scheen hij geen belangstelling te hebben, al schoten die verstollend tot felle kleurenflitsen, door het water. Wat voor duistere krachten bracht het koraalvisje teweeg! Zij zou er een eind aan moeten maken. Met haar meneer moesten geen ongelukken gebeuren. Sinds zijn komst op het eiland, blakerend onder de helle tropenzon, had zij het huishoudelijke werk voor hem gedaan. Hij had haar altijd goed voor het werk beloond. En hij had haar altijd laten begaan. Veel hadden ze elkaar nooit te zeggen, zelfs had ze het gevoel dat hij haar vaak niet begreep. Als de folklore van de eilandbewoners ter sprake kwam trok zijn mond altijd scheef. En als ze met een ingehouden stem vertelde over de zwarte kunst, dan gleed er een spottende lach over zijn nog jeugdige gezicht. Maar hij was altijd vriendelijk! Diepe groeven stonden nu in haar voorhoofd geploegd. Meerdere keren al had zij zich afgevraagd wat ze zou kunnen doen, maar eigenlijk had zij de moed niet om iets te doen. Als zij de laatste tijd bij het schoonmaken van het huis in de buurt van het aquarium kwam, en zij de vis tussen de tentakels van de anemoon zag schuilen, dan voelde zij de spanning in zich stijgen. Maar steeds weer ontbrak haar de moed om haar hand in het aquarium te steken en de waaierende tentakels van de anemoon vast te grijpen. Met één ruk zou de oorzaak van het loerende kwaad verdwenen zijn. Zij zou de vis verloren langs de ruiten van het aquarium zien, op en neer dansend in het klotsende water. De zeeslang zou het visje met een spitse uitval grijpen. Zij zou zich er toe dwingen daar naar te kijken. En zij zou blijven kijken tot de grauwgespikkelde slang met deinende kieuwbewegingen weer in een van de donkere holen in de rotsblokken zou terugglijden... Intussen zette de man zich er zichtbaar toe om op te staan. De avond begon te vallen, met rode strepen tussen de wolken. Hij zou zich maar gaan omkleden om op tijd op het feest te zijn. Hij wist nu al dat hij zonder met iemand werkelijk contact te hebben, zou ronddolen tussen de mensen. Vaag was hij er zich van bewust dat het toch hoe langer hoe beter ging, terwijl hij nog maar betrekkelijk korte tijd op het eiland was. Maar het zou toch weer een onbevredigend gevoel

geven. En ten langen leste zou hij het strand opzoeken om de leegte in zich te vullen met het geruis van de wind door de palmbladen en het bruisen van de zee. En dan zou hij zich ontkleden en in zijn eentje zwemmen tussen de lichtende organismen in de zee. En hij zou de lichtjes met zijn handen proberen te vangen en hij zou toezien hoe de flonkerende stukjes met de zuigkracht van het water tussen zijn vingers zouden doorschieten. En alsmaar zou hij het bruisen van de golven in zijn gehoor hebben. En hij zou jonge paartjes verstolen van het strand zien afdwalen en dan zou het weer gedaan zijn met de innerlijke rust. . . De vis zou hem door de gedachten flitsen. De vis, die allengs een wezenlijk deel van zijn leven was gaan uitmaken. Eerst was het aquarium nog maar pure liefhebberij. Maar vanaf de tijd dat hij de koraalvis had, kwam het maar al te vaak voor dat hij voor zijn aquarium te vinden was. De man kwam nu in zijn volle lengte overeind. Uit de richting van de keuken kwam het zuigende gesabbel op het zoethout. Een hond blafte in de verte met lange uithalen. Een koele avondlucht kwam opzetten vanuit de zee en deed de uitgedroogde peulvruchten van de boom voor het huis met een klepperend geluid tegen de wiegende takken slaan. De man luisterde, het hoofd aandachtig zijwaarts gebogen. Een streng vlassig haar gleed af langs de roodverbrande huid van het voorhoofd. De trekken in zijn gezicht waren mild nu. Hij realiseerde zich dat dergelijke ogenblikken hem aan het eiland bonden. Welbewust ook had hij het tropische eiland als toevluchtsoord uitgekozen, nadat hij het door de techniek beheerste leven in zijn vaderland de rug had toegekeerd. En hij werd op het eiland geduld! De gedachte kwam bij hem op dat een beter contact met de eilandbewoners mogelijk moest zijn als hij zich maar bewust voor hen openstelde. Om te beginnen zou hij maar eens proberen niet zo sceptisch te staan tegenover de uitlatingen van zijn huishoudster over de plaatselijke gebruiken. Dit scepticisme moest wel een barrière vormen in de omgang met de mensen. Weliswaar zou het probleem daarmee niet opgelost zijn, maar een stap in de goede richting was het wèl. In gepeins verzonken liep de man naar zijn slaapkamer, waar hij even later weer uit tevoorschijn kwam, de das nog los om het boord van zijn overhemd. Bij de deur van de keuken hield hij onwillekeurig stil. Vreemd. Als hij niet het blikken geluid hoorde van rammelende pannen, dan was er toch altijd wel het gesabbel aan het afgekloven stompje zoethout. Maar de keuken was leeg. En toen opeens kwam het aquarium in zijn gezichtsveld. Hij zag een heftige beroering in het water, en hij wist dat er iets mis was. Met grote stappen beende hij op het aquarium af. . . Weg was de anemoon en ook het koraalvisje was er niet meer. Hij voelde het bloed door zijn polsen kloppen en opeens zag hij twee bruine ogen, met een waas van grijs, door de ruiten van het aquarium. De contouren van het donkere gezicht waren niet te onderscheiden, maar aan de rauwroze lippen zag hij dat de vrouw met stille voldoening naar hem glimlachte. En hij moèst wel teruglachen.

Evert R. Wouters 13-3-69

ORIGENES Y EVOLUCION DEL PAPIAMENTU (III): DR. H. L. A. VAN WIJK
(gevolgd door korte samenvatting in het Nederlands)

Acabamos de ver las razones por las cuales la influencia del holandés sobre el papiamentu fue tan escasa durante un largo período. Sin embargo, a la larga la lengua curazoleña no pudo sustraerse al influjo de los dominadores holandeses, que constituían una pequeña pero poderosa minoría. El número de negros que entraban en contacto personal con sus amos blancos era cada vez mayor, lo cual ocasiona mayor intimidad de sus relaciones. Que esta circunstancia resultó de importancia esencial para la desafricanización de los esclavos es obvio decirlo. Otros factores que contribuyeron a incrementar el elemento holandés en el papiamentu fueron el creciente número de gentes de color, que, esclavos o libres, mantenían contacto más personal con sus dominadores, calcando diferentes términos empleados por éstos, que después difundían entre la población negra.
A consecuencia de la creación de escuelas públicas en Curazao a fines del siglo XIX, en las que el holandés era el idioma oficial, del establecimiento en 1915 de la Curaçaosche Petroleum Maatschappij (la C.P.M.) desde 1925 denominada la Curaçaosche Petroleum Industrie Maatschappij (la C.P.I.M.), empresa filial del grupo Shell, se intensificó aún más el trato con los holandeses con la consecuencia lógica de que la población indígena adoptara numerosos términos y expresiones del neerlandés, las más de las veces sin siquiera alterarlos. Estos términos, principalmente familiares, técnicos y administrativos, son en su mayor parte sustantivos y verbos. Los sustantivos no experimentan modificación; en los verbos por lo contrario, suele desaparecer la desinencia holandesa -en: „waak" (vigilar) = hol. „waken"; „haap" (bostezar) = hol. „gapen"; „lur" (acechar, espiar) = hol. „loeren"; „men" (creer) = hol. „menen"; „zom" (dobladillar) = hol. „zomen", si bien hay numerosos ejemplos en que el infinitivo toma la desinencia -a, de acuerdo con la desinencia más generalizada en portugués y español -ar „bora" (taladrar) = hol. „boren"; „fula" (sentir) = hol. „voelen"; „lesa" (leer) = hol. „lezen", con influencia tal vez del esp. „rezar"; „konopá" (anudar) = hol. „knopen"; „trapa" (pisar) = hol. „trappen". Además encontramos verbos tomados del holandés con la desinencia -er como „baster" (reventar) = hol. „barsten"; „bider" (hacer posturas, licitar) = hol. „bieden"; „nister" (estornudar) = hol. „niezen".
Particularmente numerosos son las palabras y modismos que son iberorrománicos en su aspecto exterior, pero holandeses en su función semántica: „mi no por juda" por equivalencia del hol. - „ik kan het niet helpen (literalmente: yo no puedo ayudar = no puedo remediarlo). Análogas transfusiones semánticas hay en: „laga nos drenta e pakús akí (entremos en esta tienda); „bai an" (comenzar un oficio divino); „bai om" (tener trato con uno); „bini bij" (volver en sí); „bini kla" (terminar); „foi (= for di) conocementu" (desmayado); „dal mata" (matar). Influido por el hol. „leren" que significa tanto „enseñar" como „aprender" toma en papiamentu „sinja", del esp. „enseñar", igualmente estas dos acepciones.
Sin duda por desconocimiento del neerlandés los eruditos extranjeros descuidan con

exceso los abundantes calcos neerlandeses semánticos en vocablos y expresiones curazoleñas.
Profunda influencia del neerlandés revela asimismo la formación de la voz pasiva en el papiamentu, que se construye con el auxiliar „worde" (= hol. worden). En este respecto señalo que el agente va introducido por la frase prepositiva „door di", cuyo primer elemento es la preposición holandésa „door" (por) y el segundo la preposición „di", de origen luso-hispano.
Veamos un ejemplo ilustrativo del uso de la pasiva en el papiamentu: „nos kas lo worde geferf door di e mehor (mihó) ferfdó di nos isla" (nuestra casa será pintada por el mejor pintor de nuestra isla).
Esto no obstante, he encontrado en diarios curazoleños y arubianos ejemplos de construcciones pasivas en las que no aparece el hol. „worde(n)", sino el iberorrománico „ser" como auxiliar, y el agente es introducido por „pa" = hispanoportugués „para" y „por". El ejemplo que acabamos de consignar resultaría pues: „nos kas lo ser geferf pa e mehor (mihó) ferfdó di nos isla.
Curiosos son las derivaciones híbridas, en las que se añade un sufijo iberorrománico a un vocablo holandés: „dreimentu" = (vuelta) (de „drei") = hol. „draaien" (girar) + el sufijo port. -mento"), „moppermentu" (rezongo) (de „mopper" = hol. „mopperen" (rezongar) + mento), „snikmentu" (sollozo) (de „snik" = hol. „snikken" (sollozar) + mento), „drukdó", „drikdó" = (impresor) (de „druk" (drik) = hol. „drukken" (imprimir) + el sufijo iberorrom. „dor", „ferfdó" = (pintor) (de „ferf" = hol. „verven" ,pintar) + -„dor"), „hierdó" = (inquilino) (de „hier" = hol. „huren" (alquilar) + -„dor"), „jaagdó" = (cazador) (de „jaag" = hol. „jagen" (cazar) + -„dor").
El habla conversacional de Curazao presenta actualmente tres matices:
1°. el papiamentu más hispanizado de los sefardíes, todos descendientes de los israelitas expulsados de la Península y que tras residir en Amsterdam y/o el Brasil fueron a establecerse en Curazao; 2°. el papiamentu de orientación más destacadamente neerlandesa del núcleo holandés, en su mayoría de religión protestante y 3°. la lengua intermedia entre estas dos modalidades que habla la población de color, numéricamente muy superior a los dos grupos precitados y que predominantemente profesan el catolicismo.
Un ejemplo curioso, aunque un tanto exagerado de la diferencia de expresión entre los sefardíes y las viejas familias de colonizadores holandeses de Curazao nos lo da el doctor Percy Cohen Henríquez en su artículo „De taal van Curaçao", publicado en el número correspondiente a abril-mayo 1934 de „Natuur en Mensch", que está dedicado a Curazao. Dice el Dr. Cohen Henríquez: „Aquende el puerto de Curazao habitado por los descendientes de holandeses oiremos: „Si bo let op bon, lo bo merke ku e dos jongelei-nan-ei ta ferlief riba otro" = (si te fijas bien verás que esos dos jóvenes están enamorados), mientras que allende el puerto donde viven los „judíos

portugueses" oiremos: „si bo buta atenshon bon, lo bo ripará ku e dos hoben-nan-ei ta namorá di otro".
Son también muchos los conceptos para los que el papiamentu dispone de dos vocablos, uno iberorrománico y otro holandés: „cuerda" o „ver", „ekonomisá" o „spaar", „imprimé" o „druk", „pusha" (del port. „puxar" = (empujar) o „stot", „troka" o „muda kas" o „ferheis" (del hol. „verhuizen" = (mudar de casa)), „bos" o „stem", „sedusí" o „ferlei" y otros muchos.
Sabido es que el papiamentu se habla igualmente en las otras dos islas de Sotavento, ya sea ello con acento diferente.
Algunos antillanos me aseguran que el arubiano emplea en muchos casos un término castellano y el curazoleño expresa la misma idea con un término holandés: arub. „koneo" = (cast. „conejo"), curaz. „konenchi" (hol. = „konijn(tje)), arub. „tiera" (= cast. „tijeras"), curaz. „skeer" (= hol. dialectal „scheer" por „schaar"). El hecho de que en Aruba, donde como dije antes, la población indígena no fue molestada y donde apenas si había esclavos se habla papiamentu tiene su explicación en que esta lengua fue introducida por las familias curazoleñas (ya que no estaba permitida la inmigración directa desde la metrópoli) que fueron a establecerse en Aruba, llevando consigo, claro está, sus esclavos. Poca dificultad habrá tenido la población india de habla española de Aruba en comprender el papiamentu ya hispanizado que los blancos traían de Curazao.
Por lo que se refiere a Bonaire, la explicación es que esta isla no era sino una plantación explotada por el gobierno holandés. Casi todos los esclavos de Bonaire procedían de las plantaciones que el gobierno tenía en Curazao. Las autoridades holandesas habían prohibido el establecimiento de europeos en Bonaire. Esto, unido a la circunstancia de que el número de holandeses en Bonaire era muy reducido, basta para mostrar que la influencia del holandés en la lengua de los esclavos negros de Bonaire hubo de ser muy escasa.
Según una estadística del ya citado Rodolfo Lenz, de la lista establecida por W. Hoyer, de 2500 vocablos curazoleños unos 1625 proceden del hispanoportugués, 750 del holandés, unos 40 del inglés y francés y el resto es de origen africano o indeterminable.
Vemos, pues, la parte leonina, la constituye la aportación iberorrománica. En efecto, desglosar esta aportación en vocablos de origen portugués o castellano nos parece empresa imposible, pues en la mayor parte de los casos tantos argumentos hablarían en favor de la una como de la otra procedencia. Tampoco el porcentaje de términos holandeses nos parece despreciable, ya que constituye más del 30 por ciento del vocabulario compuesto por Hoyer. Esto no obstante, leeremos páginas seguidas de un cuento en papiamentu sin encontrar más de 10 a 12 palabras holandesas. Concedo que ello depende en gran parte de la materia que se estudie y que además habrá que tener en cuenta gran diversidad de preferencias personales.

La frecuencia relativamente escasa de los vocablos neerlandeses tiene su explicación a mi modo de ver en que de los 750 batavismos del vocabulario de Hoyer corresponde la mayor parte a terminología familiar, técnica y administrativa, lo cual nada tiene de extraño tratándose de territorios que estuvieron durante un período tan prolongado bajo la administración holandesa y en los que el neerlandés constituye el idioma oficial en la enseñanza.
Lo que sí he podido comprobar es que estos últimos tiempos la influencia holandesa crece notablemente como consecuencia de la infiltración económica a raíz del auge del petróleo. Otro tanto cabe decir de la influencia inglesa. De esta lengua se han incorporado al papiamentu bastantes verbos entre los que citamos „djomp" (to jump), „muf" (to move), „rim" (to ring), „slip", „stop", el adverbio „bek" (back) y sustantivos como „fjus" (fuse), „malbu" (marble), „shap" (shop), „waf" (wharf), „tjub" (tube), „zip" zipper.
Esta influencia es tan marcada que algunos han llegado a suponer, sin fundamento en mi opinión, que el papiamentu no logrará mantenerse a la larga en Aruba, isla en que el inglés en su variedad norteamericana es la lengua usual en las empresas petrolíferas y también vehículo de contacto con la mano de obra extranjera.
Habiéndose producido en Curazao en los siglos XVII y XVIII como dialecto afroportugués, fuertemente hispanizado y desafricanizado por el contacto continuo con el litoral hispanohablante y enriquecido con numerosos vocablos holandeses y modismos construidos según el patrón holandés, el papiamentu ha sabido evolucionar de jerga de negros a lengua conversacional común a todas las clases sociales. Tan importante evolución implica a la vez que los descendientes del conquistador batavo desde el siglo XVII se sirvan actualmente del papiamentu como idioma nativo y al igual que otros elementos no autóctonos hayan de aprender el neerlandés como una lengua extranjera más.
Que la jerga negroportuguesa importada de Africa haya terminado por convertirse en lengua familiar de las clases superiores de Curazao tiene como explicación entre otras la circunstancia de que los ninos curazoleños en general eran confiados al cuidado de niñeras negras, las llamadas „yayas", así que no es de extrañar que los niños llegaran a considerar la lengua de esas niñeras como su lengua materna, y se expresaran en ella entre sí. Una razón de peso para el empleo del papiamentu como lengua de los blancos había de buscarse además en el hecho de que el ama de casa la mayor parte del día tenía contacto casi exclusivamente con su numerosa servidumbre negra.
El Dr. Cohen Henríquez alega en su ya citado artículo prácticamente estos mismos argumentos para explicar la aceptación general del papiamentu.
La lengua de las islas de Sotavento es casi el único idioma criollo — más exactamente idioma semi-criollo — que tiene además valor cultural, pues en él se escriben no sólo diarios y revistas, sino también novelas, cuentos y hasta poesía. Lamentable

es que el papiamentu carezca de una ortografía uniforme, ya que las distintas ortografías basadas en argumentos etimológicos vacilan entre la transcripción española y la holandesa de los sonidos.

La cultura naciente, la tradición y el folklore y la creciente conciencia de nacionalidad muestran su unificación en el papiamentu, que por muchos siglos ha sabido mantenerse como hacienda inalienable de las islas de Curazao, Aruba y Bonaire frente a competidores tan serios como el castellano, el holandés y el inglés.

Resumiendo, podemos esbozar la formación y evolución del papiamentu con una metáfora tomada prestada en parte de Lenz.

La semilla portuguesa (la palabra) cae en tierra africano-occidental (las modalidades de pensamiento y expresión de los negros) y se convierte en un árbol (un portugués costeño acriollado), a cuya sombra se cobijan todos los negros transportados en barcos negreros holandeses y por excepción portugueses. En este tronco afroportugués se injertan sucesivamente vástagos holandeses, judeoportugueses y españoles, que alcanzan un florecimiento que no es simultáneo ni tampoco de análoga intensidad. Así vemos que el vástago holandés, el más viejo en años, no florece sino muy tarde, el judeoportugués se seca tras efímera floración, mientras que el más reciente de los injertos, el español, adquiere fuerte desarollo, anulando a los demás, con exepción del holandés. La savia que alimenta todos estos injertos conserva el sabor de la tierra africana en la pronunciación y la modalidad del pensamiento (la estructura gramatical).

A manera de epílogo quisiera destacar dos puntos importantes que han salido a colación en el curso de este estudio sobre el desarollo del papiamentu, es decir, el carácter afroportugués y no afroespañol del papiamentu primitivo, ya que se formó en Curazao durante un período en el que el español había desaparecido de escena y por tanto dificilmente hubiera podido contribuir desde un principio a la formación del curazoleño y en segundo lugar la importante aportación del holandés al papiamentu, importante porque está constituida por gran número de términos familiares, económicos y administratives, y una cantidad no menos considerable de modismos iberrorrománicos en su aspecto exterior, pero holandeses en su función semántica.
Leiden.

Dr. H. L. A. van Wijk

Resumé van de artikelenreeks van Dr. H. L. A. van Wijk over de *„Oorsprong en ontwikkeling van het Papiamento"*, verschenen in de nrs. 2, 3 en 4, Jaargang I (1968-69) van WATAPANA.

(Dr. van Wijk is lector Spaans en Portugees aan de Rijksuniversiteit te Leiden)

Dat de meningen over de oorsprong en samenstelling van het Papiamento bij de taalkundigen nogal uiteenlopen, daarvan getuigen de verschillende definities van de taal van Curaçao: „geradbraakt Nederlands gesproken door de inheemse bevolking van West-Indië", „neger-Spaans", „een mengsel van Nederlands, Spaans, Engels, Frans, Portugees, Afrikaanse en Indianentalen".
De Zuid-Amerikakenner, Mr. W. J. van Balen, wijst in zijn studie „Papiamentoe en Portugees" op de geringe aandacht, die bij de bestudering van het Papiamento is besteed aan het Portugees.
Dr. van Wijk wijst erop, dat de slaven, die van handelaars in Portugees West-Afrika gekocht werden, hun omgangstaal (verbasterd Portugees dus!) niet tijdens de overtocht leerden, omdat ze met deze taal al min of meer vertrouwd waren; immers, de negers die in de binnenlanden van Afrika gevangen genomen waren, werden niet onmiddellijk op transport gesteld. Het behoeft wel geen betoog dat deze negerslaven, gezien de verschillende plaatsen van herkomst, een Portugees spraken, dat was aangepast aan de fonetische, morphologische en syntactische eigenschappen van hun eigen talen.
Zo zien we, dat we in dit *neger-Portugees* de oorsprong moeten zoeken van het Papiamento.
Merkwaardigerwijs is deze omgangstaal van de negers tot aan het eind van de XIXe eeuw practisch niet beïnvloed door het Nederlands, met uitzondering van de woordenschat. De Nederlanders deden aanvankelijk alle moeite om zich de taal der onderworpen bevolking eigen te maken. Zo werden de militaire en civiele autoriteiten van Curaçao opgeleid in de Braziliaanse vestigingen van de West-indische Compagnie, waar zij ook in contact kwamen met het Portugees.
Ook vestigden zich op Curaçao vele uit Nederland en Brazilië afkomstige (Portugese) joden. Doch het Portugees gesproken door deze joden heeft niet erg veel invloed gehad op het neger-Portugees, alhoewel het zeker heeft bijgedragen tot de „de-afrikanisering" ervan.
Opvallend is in het Papiamento het geringe aantal woorden afkomstig uit het „beschaafd" Portugees, terwijl Afrikaanse trekken in overvloed aanwezig zijn. In de woordenschat van het Papiamento vindt men echter géén Afrikaanse taalkundige resten meer terug.
Met betrekking tot dit fenomeen merkt Dr. van Wijk op, dat „vanaf het moment dat de Curaçaose slaaf niet meer de minste verwantschap voelde met de „pas geïmporteerde" neger, d.w.z. de ongeciviliseerde neger uit de binnenlanden van Afrika, de taalkundige resten op het gebied van de lexicografie gedoemd waren een langzame, maar zekere dood te sterven" (Watapana 2, pag. 16).

In het Papiamento is slechts één woord van Afrikaanse oorsprong overgebleven, namelijk het achtervoegsel *„nan"*, dat het meervoud aangeeft en tegelijkertijd dienst doet als persoonlijk voornaamwoord van de 3e persoon meervoud. Naar alle waarschijnlijkheid zijn de benadrukte vormen van het persoonlijk voornaamwoord *„ámi"* en *„ábo"*, die gebruikt worden om de zwakke vormen *„mi"* (ik) en *„bo"* (jij) te versterken, invloeden van analoge vormen in negertalen.
Daarentegen vertonen de fonetiek, intonatie en grammaticale structuur van het Papiamento bijzonderheden, die karakteristiek zijn voor verschillende Afrikaanse talen. Bijvoorbeeld:

— de neiging om bij lange woorden de beginlettergreep weg te laten:
„tende" - Port. „entender" (= begrijpen)
„nifiká" - Port./Spaanse „significar" (= betekenen)

— het plaatsen van een geaspireerde „h" voor de beginlettergreep (klinker) van een woord:
„habri" - Port./Spaanse „abrir" (= openen)
„hunta" - Port./Spaanse „untar" (= smeren)

— het nasaleren van klinkers:
„fruminga" - Port. „formiga" (= mier)
„nenga" - Port./Spaanse „negar" (= ontkennen)

— de „verslapte" uitspraak van woorden of het wegvallen van de implosieve „r" en van de „r" aan het eind van een woord:
„la(r)ga" - Port./Spaanse „largar" (= loslaten)
„pafó(r) - Port. „para fóra" (= naar buiten)

Zoals gezegd, is het Afrikaans-Portugees het eerste dialect, dat op Curaçao werd gesproken. Hierboven hebben we de verwantschap van het Papiamento met de Afrikaanse talen aangetoond. Vervolgens zullen we zien, dat verschillende basis-elementen van de grammatica van het Papiamento van *lusitaanse* herkomst zijn. Bijvoorbeeld:

— het partikel *„lo"* (Port. „logo" = vervolgens, daarna) wordt in het Papiamento, evenals in het Maleis-Portugees, gebezigd om de toekomende tijd aan te duiden.
— de vormen van het persoonlijk voornaamwoord komen overeen met die van het Portugees.
— bijwoorden als *„fó"* en *„afó"* (Port. „fora" = buiten), *„ainda"* (Port. „ainda" = nog) komen óók in het Portugees van de Kaap Verdische Eilanden voor.
— van lusitaanse oorsprong is ook het achtervoegsel „mentu" (Port. „mento"). *„Papiamentu"* komt dus van *„papia"* (Port. „papear" = babbelen, praten) én *„mentu"*.

In de Curaçaose woordenschat komen meer dan 70 Portugese woorden voor die óók in het neger-Engels van Suriname aanwezig zijn. Dit alles pleit in hevige mate voor de *Afrikaans-Portugese basis* van het Papiamento.
Aan het eind van de XVIIe eeuw verscheen het Spaans weer ten tonele tengevolge

van de missionering op de A.B.C.-eilanden door priesters afkomstig uit de Spaanse koloniën. Daarna is de invloed van het Spaans op het Papiamento groter en groter geworden. Vergeten we daarbij niet de talrijke Venezolanen en Columbianen, die in de XIXe eeuw om politieke en economische redenen hun land verlieten en zich op Curaçao kwamen vestigen. Niet alleen deed de invloed van het Spaans zich gelden op het gebied van de woordenschat. Ook de fonetiek (Afrikaans-Portugees getint) werd beïnvloed.
Tot slot de invloed van het Nederlands op het Papiamento.
We hebben gezien waarom het Nederlands in de XVIIe eeuw bijna geen sporen naliet. Vanzelfsprekend werd de invloed van het Nederlands door de contacten tussen slaven en heersende klasse gaandeweg groter.
Met de oprichting van de scholen aan het eind van de XIXe eeuw, met het Nederlands als officiële taal, en met de vestiging van industrieën zoals de vestiging op Curaçao van de Curaçaosche Petroleum Maatschappij in 1915, wordt de grote stoot gegeven tot de penetratie van het Nederlands in het Papiamento.
Volgens statistieken, gemaakt door Rudolf Lenz en W. Hoyer, zijn er van de 2500 Curaçaose woorden 1625 afkomstig uit het Spaans/Portugees, 750 uit het Nederlands (dit is toch nog altijd een 30%), ongeveer 40 uit het Engels en het Frans, en de rest van Afrikaanse- of volledig onbekende oorsprong.
De taal van de Benedenwindse Eilanden is bijna de enige semi-Creoolse taal, die een culturele waarde bezit; immers, niet alleen verschijnen er kranten en tijdschriften in het Papiamento, doch ook romans, verhalen en gedichten. Jammer is echter, dat men nog niet is kunnen komen tot een uniforme ortografie.

M. P. A. M. Kerkhof

PERLA DI CARIBE

Nan ta bisa bo ta un isla di perla,
bo salú ta bon será na kandal,
ku bo kara ta blo lombra den solo
di tanto oro den bo pecho stiwá.

Ma esèi ta boka di un alma pirata,
ku ta skonde ku bo pan den su man,
mientras pena ta krese na bo mata
i bo sánger ta kore bai lamá.

Mi kantika sí ta puro i sin mancha,
lo mi kanta, na únda ku mi ta,
(pasobra bo amor sémper ta mi tema)
ku bo ta swak, bo ta tur heridá.

Nan ta bisa bo ta un isla di perla,
bo salú ta bon será na kandal,
ma warawara ta kèiro den shelo
i den bo mondi tin morto plamá.

Henry Habibe

Bo <u>no</u> a paqa <u>nada</u>

Bo a paqa nada.